

special knowledge in the criminal legal proceedings. Based on the obtained findings the article offers its own definition of this notion: special knowledge in criminal proceedings includes knowledge, skills and competences in any sphere of human activity that the investigator or the judge may not have at all or have to an insufficient extent, the use of this knowledge is at the discretion of the latter or directly regulated in the criminal procedure law, in order to establish the circumstances to be proved or to establish other circumstances relevant to the criminal proceedings.

Keywords: special knowledge, Criminal Procedure Code of Ukraine, criminal proceedings, expert, specialist.

УДК 343.364; 340.69

М. В. Шепітько, старший науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, кандидат юридичних наук

ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ НАДАННЮ СУДОВИМ ЕКСПЕРТОМ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВОГО ВИСНОВКУ

Розглянуто проблеми протидії наданню судовим експертом завідомо неправдивого висновку. З цією метою проаналізовано права, обов'язки та відповідальність експерта. Особливу увагу приділено формам покладання обов'язків на судового експерта під час досудового розслідування й судового розгляду – попередженню про кримінальну відповідальність, присязі експерта. Важливим є те, що механізм протидії наданню експертом завідомо неправдивого висновку є засобом психологічного впливу та може вказувати на надмірне залякування.

Ключові слова: судовий експерт, завідомо неправдивий висновок, присяга експерта, попередження про кримінальну відповідальність, допит експерта, психологічний вплив.

Змагальна модель кримінального процесу відповідно до КПК України виглядає так – суд, обвинувачення, захист, інші учасники (гл. 3 КПК України). Експерт як суб'єкт, що володіє спеціальними знаннями, віднесений законодавцем до інших учасників кримінального провадження (судочинства). Експерт (судовий експерт) володіє ознакою професійності. Це означає, що він на постійній основі займається цією діяльністю – має відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшов відповідну підготовку та отримав кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності, атестований згідно із Законом України «Про судову експертизу» та включений до державного Реєстру атестованих судових експертів. Класифікатор професій ДК 003:2010, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327, указує

на такі професії: експерт, експерт (органи внутрішніх справ), судовий експерт, експерт-імунолог судовий, експерт-психолог судовий, експерт-токсиколог судовий, експерт-цитолог судовий тощо. Наявні й інші професії, у назві яких використовуються найменування «експерт» (наприклад, «експерт-консультант» або «експерт з екології»), однак у такому разі воно є синонімом терміна «спеціаліст», «фахівець». Професії «експерт» і «судовий експерт» мають код 2429 у Класифікаторі професій, що передбачає високий рівень знань у галузі фізичних, математичних, технічних, біологічних, агрономічних, медичних або гуманітарних наук. Професійні знання, як зазначається, полягають у збільшенні існуючого фонду (обсягу) знань, застосуванні певних концепцій, теорій і методів для розв'язання певних проблем чи в систематизованому викладенні відповідних дисциплін у повному обсязі. Класифікатор указує на судових експертів «як на інших професіоналів у галузі правознавства». Експерт (органи внутрішніх справ) за Класифікатором професій має інший код – 2423 (це означає, що він є професіоналом у галузі правоохоронної діяльності), він має виконувати інші завдання, які ставляться іншими нормативно-правовими актами та в іншому підпорядкуванні. Але чи можна вважати, що експерт має рівні повноваження порівняно з іншими учасниками кримінального провадження? Для відповіді на це запитання необхідно звернутися до норм КПК України, які регулюють зазначену сферу діяльності.

Повноваження судового експерта як професійного учасника кримінального судочинства. Експерт (судовий експерт) – не єдиний учасник кримінального провадження, який на професійній основі відноситься до сфери судочинства. Професійними учасниками кримінального провадження можна назвати суддю, слідчого, прокурора, адвоката, секретаря судового засідання, судового розпорядника, а у певних випадках і спеціаліста, якщо він на постійній основі зайнятий лише такою діяльністю. Інша частина учасників кримінального процесу стають його суб'єктами через певну подію: свідок або очевидець, який став причетним до події злочину та викликаний для надання показань; потерпілий, визнаний таким у зв'язку з тим, що злочином йому було завдано моральної, фізичної або матеріальної шкоди; спеціаліст і перекладач, спеціальні знання яких необхідні в певній ситуації для результативності кримінального судочинства.

Різні функції та інтереси учасників кримінального провадження викликають необхідність законодавчого закріплення їх повноважень у кримінальному процесі. Кількісна і якісна характеристика прав та обов'язків професійних і непрофесійних учасників кримінального судочинства відрізняються суттєво. Більше того, навіть форма їх закріплення в КПК України та інших законодавчих актах має певні відмінності. Розглянемо форми покладання обов'язків на учасників кримінального судочинства, яке відбувається в результаті закріплення в законодавчих актах шляхом перерахування їх прав, обов'язків і відповідальності або повноважень.

При реалізації першої форми покладання обов'язків законодавець указує на конкретні права й обов'язки (із згадкою в окремій нормі (або її частині)

простого переліку прав і обов'язків). Цей механізм обрано для таких учасників кримінального судочинства – підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, свідок, захисник, експерт, спеціаліст, перекладач. Окремі норми стосуються навіть відповідальності свідка, експерта, спеціаліста (статті 67, 70, 72 КПК України). Слід підкреслити, що в цьому переліку немає жодного представника сторони обвинувачення або суду.

Інша форма закріплення обов'язків шляхом перерахування повноважень учасників судочинства не передбачає розподілу повноважень на права та обов'язки. Такий підхід стосується сторони обвинувачення – прокурора, керівника органу досудового розслідування, слідчого, а також інших учасників судочинства – секретаря судового засідання й судового розпорядника. При цьому визначити, яке з повноважень є правом, а яке обов'язком, досить складно (не кажучи вже про встановлення відповідальності (у тому числі, кримінальної) цих суб'єктів за порушення обов'язків). Окремих норм щодо відповідальності зазначених осіб не передбачено.

Обов'язки суду як учасника кримінального судочинства (судді), а також цивільного позивача та відповідача, узагалі не знайшли окремого законодавчого закріплення й розпорошені в різних нормах КПК і законах України.

Такий законодавчий підхід, при якому не повною мірою зрозуміло, які саме з повноважень є правом, а які обов'язком прокурора, слідчого чи керівника органу досудового розслідування, може бути вказівкою на те, що змагальне кримінальне судочинство більш схильне до сторони обвинувачення. Отже, існує необхідність перегляду форм покладання обов'язків на всіх учасників судочинства з метою вказівки чіткого й окремого переліку їх прав і обов'язків.

Зазначений підхід указує на те, що законодавець вимагає від підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка, захисника, експерта, спеціаліста та перекладача жорсткого дотримання їх повноважень, виконання обов'язків (навіть під загрозою відповідальності). З огляду на це законодавець нібито використовує окремі засоби протидії наданню судовим експертом завідомо неправдивого висновку, свідком і потерпілим – неправдивих показань тощо. Разом із цим такого самого рівня контролю не спостерігається щодо діяльності судді, прокурора, слідчого, керівника органу досудового розслідування, судового розпорядника, секретаря судового засідання. Отже, це підштовхує нас до висновку, що суд і сторона обвинувачення отримують привілеї в змагальному кримінальному провадженні, що може впливати на його результат.

Відповідальність судового експерта. Суд, сторони обвинувачення й захисту мають право звернутися до експерта щодо використання його спеціальних знань. Ця необхідність впливає через те, що виключно правових знань судді, слідчого, прокурора, захисника часто недостатньо для досягнення завдань кримінального провадження. Саме тому ці суб'єкти отримали можливість чинним КПК України залучити експерта (ідеться про здійснення права – ч. 1 ст. 69 КПК України).

Жорсткий перелік установлених прав і обов'язків судового експерта (статті 12, 13 Закону України «Про судову експертизу», ст. 69 КПК України) також передбачають установлення відповідальності за окремі зловживання, невиконання або неналежне виконання обов'язків. У ст. 14 Закону України «Про судову експертизу» вказується на відповідальність експерта – «судовий експерт на підставах і в порядку, передбачених законодавством, може бути притягнутий до дисциплінарної, матеріальної, адміністративної чи кримінальної відповідальності». Нормами КПК України (ст. 70) така відповідальність судового експерта конкретизується – «за завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків експерт несе відповідальність, встановлену законом». Таким чином, вирішення питання про відповідальність експерта закон регулює за допомогою інших нормативно-правових актів.

Відповідальність за неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді передбачена в Кримінальному кодексі України – статті 384, 385 КК України. За окремі зловживання, невиконання або неналежне виконання інших обов'язків судовий експерт може бути притягнутий до адміністративної (статті 163-9, 185-3, 185-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення), матеріальної або дисциплінарної відповідальності. Не виключається також відповідальність судового експерта за вчинення злочинів у сфері службової чи професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Попередження судового експерта про кримінальну відповідальність. Унікальним засобом протидії наданню судовим експертом завідомо неправдивого висновку та відмові без поважних причин від виконання покладених обов'язків є попередження про кримінальну відповідальність. Загальноприйнятим кримінально-правовим підходом є принцип, висловлений Бенедиктом (Борухом) Спінозою – *ignorantia non est argumentum* (незнання не є доводом, або незнання закону не звільняє від відповідальності). Цей самий принцип має зворотну формулу – *imperitia pro culpa habetur* (незнання ставиться у вину)¹. Отже, Закон про кримінальну відповідальність ані в Загальній, ані в Особливій частинах не вказує на необхідність установлення можливості застосування або попередження про кримінальну відповідальність за статтями 384, 385 КК України.

Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України (ч. 1 ст. 2 КК України). У конструкції диспозицій статей 384, 385 КК України прямо не зазначається на необхідності встановлення факту попередження судового експерта про кримінальну відповідальність. Разом із цим необхідність установлення цього факту впливає зі змісту диспозиції, яка є бланкетною й відсилає правозастосувача до КПК України та інших нормативно-правових актів.

¹ Див.: Шепитько М. В. Уголовная юстиция в латинских изречениях и терминах: словарь-справочник / М. В. Шепитько. — Х. : Вид. агенція «Апостіль», 2013. — С. 52.

Судовий експерт має бути попереджений про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок і відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків, про що має бути зазначено у висновку (ч. 2 ст. 102 КПК України). Суд також має право викликати експерта для допиту для роз'яснення висновку (ст. 356 КПК України), у цьому разі головуючий попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку. Важливим є те, що КПК України не передбачає механізмів під час досудового розслідування щодо попередження судового експерта про кримінальну відповідальність. Отже, не зрозуміло, який учасник кримінального провадження може або зобов'язаний попереджати його про таку відповідальність і за яких умов. Єдиною важливою для законодавця та правозастосувача обставиною, на жаль, є те, що про це має бути вказано у висновку експерта.

Фактичне попередження судового експерта про кримінальну відповідальність указує йому на необхідність особливо уважного й ретельного виконання його обов'язків на досудовому та судовому слідстві щодо надання інформації, яка відповідає дійсності у формі висновку. Дія цього механізму спрямована на те, щоб поінформувати судового експерта про наявність специфічних обов'язків і можливу кримінальну відповідальність, а також для того, щоб вплинути на його психіку ще до початку проведення судової експертизи, шляхом появи позитивної установки. Фактичне законодавче «залькування» судового експерта за задумом законодавця має призвести до мінімізації деформації інформації, яка відповідає дійсності й надається цим учасником кримінального провадження.

Присяга судового експерта. Особливою формою покладення обов'язків на судового експерта як учасника кримінального провадження (судочинства) є проведення до присяги (ч. 1 ст. 356 КПК України). Суд має право викликати експерта для допиту для роз'яснення висновку, перед допитом він приводиться до присяги такого змісту: «Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості». Лише після цього головуючий попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання свідомо неправдивого висновку. Таким чином, судовий експерт, як мінімум, тричі зобов'язується надати правдивий висновок під острахом кримінальної відповідальності – 1) попереджається про кримінальну відповідальність при залученні для проведення судової експертизи; 2) за необхідності роз'яснення висновку приводиться до присяги; 3) після проведення до присяги попереджається головуючим про кримінальну відповідальність за надання свідомо неправдивого висновку. Крім того, судовий експерт і так має законодавчі обов'язки провести повне дослідження й дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на вимогу особи або органу, який залучив експерта, а судді, суду дати роз'яснення щодо даного ним висновку (ч. 1 ст. 12 Закону України «Про судову експертизу», ч. 5 ст. 69 КПК України).

У Тлумачному словнику В. Даля надається таке тлумачення слова «присягати»: «присягнуть, клясться, дати присягу, клятву, клятвенное обещание

или уверение в чем; призывать гласно и торжественно Бога во свидетельство, с установленными церковью обрядами, целуя Св. Крест и Евангелие...»¹. У Юридичній енциклопедії використовується схоже визначення присяги – це акт урочистої клятви особи виконувати деякі обов'язки, які виходять із публічно-правового статусу, набутого особою, або обов'язку з утримання клятви. Історично її можна розглядати як сакральний обряд, який надавав відповідним правам і обов'язкам значимість, поєднуючи в собі юридичну та моральну (релігійну) відповідальність².

Наведення навіть цих визначень терміна «присяга» дає можливість виокремлення важливих ознак: 1) присяга стоїть у синонімічному зв'язку з терміном «клятва»; 2) приведення до присяги є «урочистою» дією; 3) така «обіцянка» є публічною й гласною; 4) будучи «обрядом», присяга має більшою мірою релігійне (моральне) наповнення; 5) присягнути означає взяти на себе певні зобов'язання; 6) вона має правовий характер, тому що передбачає юридичну (у тому числі, кримінальну) відповідальність у разі порушення присяги.

Приведення до присяги не є чимось новим для кримінального судочинства. Так, у Статуті кримінального судочинства від 20 листопада 1864 р. вже були передбачені присяги та звільнення від них. Перекладачі, товмачі (ст. 730 Статуту), «окольные люди» (ст. 466), обізнані особи (ст. 694) використовують аналогічний механізм приведення до присяги, як і свідки. Окремий текст присяги призначений для присяжних засідателів (ст. 666 Статуту).

У статтях 711–714 Статуту кримінального судочинства вказується, що свідки приводяться до присяги в судовому засіданні. Кожен присягає за обрядом свого віросповідання. Від присяги звільняються: 1) священнослужителі та ченці всіх християнських віросповідань і 2) особи, що належать до сповідання й віровчень, що не приймають присяги; замість присяги вони дають обіцянку показати всю правду за чистою совістю. Свідки православного віросповідання приводяться до присяги не інакше як священником, який за переконанням їм святості присяги читає таку клятвену обіцянку: «Обіцяю й клянуся всемогутнім богом перед святим його Євангелієм і животворящим хрестом, що не приваблюючись ані дружбою, ані спорідненістю, ніже очікуванням вигод чи іншими якими-небудь видами, я за совістю покажу в цій справі суцю про все правду та не утаю нічого мені відомого пам'ятаючи, що я у всьому цьому повинен буду дати відповідь перед законом і перед богом на страшному суді його. У засвідчення ж цієї моєї клятви цілую слова й хрест Спасителя мого. Амінь».

Судовий експерт є професійним учасником кримінального провадження, тому, на нашу думку, немає необхідності в постійному зобов'язанні судового експерта належно виконувати обов'язки, попереджати про кримінальну

¹ Толковый словарь живаго Великорускаго языка Владимира Даля. — 2-е изд., испр. и зн. умноженное по рукописи автора. — М. : Изд-е книгопродавца-типографа М. О. Вольфа., 1882. — Т. 3. — С. 450.

² Див.: Юридична енциклопедія: у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко [та ін.]. — К. : Укр. енцикл., 1998. — Т. 5. — С. 137–138.

відповідальність у кожному випадку залучення експерта, а також приводити до присяги при роз'ясненні висновку. Такі надмірні процесуальні механізми нагадують залякування. При цьому до інших професійних учасників кримінального провадження (судді, слідчого, прокурора, адвоката) такі механізми не застосовуються. Ці особи не попереджаються про кримінальну відповідальність, однак складають присягу, причому один раз при призначенні на посаду й набутті повноважень. Саме такий підхід може бути застосований і до професійної діяльності судового експерта. Для порівняння наведемо декілька присяг професійних учасників кримінального судочинства.

За Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 56) передбачена присяга судді: «Я, (ім'я та прізвище), вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю Українському народові об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно, справедливо та кваліфіковано здійснювати правосуддя від імені України, керуючись принципом верховенства права, підкоряючись лише закону, чесно і сумлінно здійснювати обов'язки судді, дотримуватися етичних принципів і правил поведінки судді, не вчиняти дій, що порочать звання судді або підривають авторитет правосуддя».

У Законі України «Про прокуратуру» (ст. 36) указана присяга прокурора: «Я, (прізвище, ім'я, по батькові), вступаючи на службу в прокуратуру, присвячую свою діяльність служінню Українському народові і Україні та урочисто присягаю: неухильно дотримуватися Конституції та законів України; сумлінним виконанням своїх службових обов'язків сприяти утвердженню верховенства права, законності та правопорядку; захищати права і свободи людини і громадянина, інтереси суспільства і держави; постійно вдосконалювати свою професійну майстерність, бути принциповим, чесно, сумлінно та неупереджено виконувати свої обов'язки, з гідністю нести високе звання прокурора».

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» присяга адвоката наводиться за допомогою відтворення тексту такого змісту: «Я, (ім'я та прізвище), урочисто присягаю у своїй адвокатській діяльності дотримуватися принципів верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, правил адвокатської етики, чесно і сумлінно забезпечувати право на захист і надавати правову допомогу відповідно до Конституції України і законів України, з високою відповідальністю виконувати покладені на мене обов'язки, бути вірним присязі».

За Законом України «Про Національну поліцію» (ст. 64) передбачено присягу працівника поліції: «Я, (прізвище, ім'я та по батькові), усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави, з гідністю нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки».

Існує також присяга працівника органів внутрішніх справ України (затверджена постановою Кабінетом Міністрів України від 28 грудня 1991 р. № 382): «Я, (прізвище, ім'я, по батькові), вступаючи на службу до органів

внутрішніх справ України, даю Присягу і урочисто клянуся завжди залишатися відданим народові України, суворо дотримуватися її Конституції та чинного законодавства, бути гуманним, чесним, сумлінним і дисциплінованим працівником, зберігати державну і службову таємницю. Я присягаю з високою відповідальністю виконувати свій службовий обов'язок, вимоги статутів і наказів, постійно вдосконалювати професійну майстерність та підвищувати рівень культури, всіляко сприяти зміцненню авторитету органів внутрішніх справ. Клянуся мужньо і рішуче, не шкодуючи своїх сил і життя, боротися із злочинністю, захищати від протиправних посягань життя, здоров'я, права і свободи громадян, державний устрій і громадський порядок. Якщо ж я порушу цю Присягу, то хай мене покарають за всією суворістю закону».

На сьогодні присяга судового експерта на відміну від наведених присяг інших професійних учасників кримінального провадження має допоміжний характер. Це пояснюється тим, що головуючий (суддя) перед допитом приводить до присяги та попереджає експерта про кримінальну відповідальність за завідомо неправдивий висновок.

Зазначений підхід є специфічним, тому як у результаті допиту будь-якого учасника кримінального судочинства інформація трансформується в показання. Тут потрібне пояснення, адже в Україні не передбачена кримінальна відповідальність експерта за завідомо неправдиве показання за чинним КК України, так само як і взагалі показання експерта за чинним КПК України. Отже, результат допиту експерта у вигляді наданої інформації нині слід розуміти як частину раніше наданого висновку.

Таким чином, інститут попередження про кримінальну відповідальність і приведення до присяги є засобами психологічного впливу на психіку судового експерта як професійного учасника кримінального провадження (судочинства), дає установку особі, яка попереджається або присягає, що дозволяє мінімізувати відхилення від норм поведінки та нейтралізувати певною мірою порушення взятих на себе зобов'язань. Обидва механізми є законодавчими засобами протидії наданню судовим експертом завідомо неправдивого висновку або виконанню ним інших процесуальних обов'язків. Інша справа в тому, що обидва механізми застосовуються не виправдано часто (при кожному залученні судового експерта). До того ж вони є недосконалими через неопрацьованість тексту присяги або незрозумілість того, хто саме має попереджати експерта про кримінальну відповідальність і в яких процесуальних формах (крім висновку експерта) має це фіксуватися.

Присяга знаходиться на стику моралі й права, моральності та закону. Присяга судового експерта не є оптимальною, оскільки вона зведена до формальності, акцент здійснюється не на психологічному впливі через активізацію моральної складової, урочистості клятви, а на простому виконанні процедури, передбаченої КПК України.

З точки зору змісту в присягах використовуються моральні категорії «клянуся», «присягаю», «сумлінність», «совість», «відданість», «гуманність» тощо, які можуть істотно відрізнитися у свідомості кожної людини (що вже

залежить від виховання, сфери життєдіяльності, захоплень та ін.). Від того, як сприймуть ці слова судовий експерт та інші учасники кримінального судочинства, залежить результативність проведення судової дії або робота органів кримінальної юстиції в цілому.

СРЕДСТВА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРЕДОСТАВЛЕНИЮ СУДЕБНЫМ ЭКСПЕРТОМ ЗАВЕДОМО ЛОЖНОГО ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Шепитько М. В.

Рассмотрены проблемы противодействия предоставлению судебным экспертом заведомо ложного заключения. С этой целью проанализированы права, обязанности и ответственность эксперта. Особое внимание уделено формам возложения обязанностей на судебного эксперта в ходе досудебного расследования и судебного рассмотрения – предупреждению об уголовной ответственности, присяге эксперта. Важно то, что механизм противодействия предоставлению экспертом заведомо ложного заключения является средством психологического воздействия и может указывать на чрезмерное запугивание.

Ключевые слова: судебный эксперт, заведомо ложное заключение, присяга эксперта, предупреждение об уголовной ответственности, допрос эксперта, психологическое воздействие.

MEANS OF COUNTERACTING THE PROVISION OF AN INTENTIONALLY MISLEADING CONCLUSION BY AN EXPERT

Shepitko M. V.

The article deals with the problems of counteracting the provision of an intentionally misleading conclusion by an expert. It analyzes the rights, obligations and liabilities of an expert. The research focuses on the fact that a forensic expert differs from other participants to criminal legal proceedings – he/she has special knowledge. According to his/her legal status an expert is engaged in this activity on a permanent basis using the powers given by the Law of Ukraine «On forensic examination» and procedural laws. The article pays particular attention to the forms of obligations undertaken by an expert in the course of a pretrial investigation and trial – warning of criminal liability, the oath by an expert. With this regard the article specifies common and distinctive traits of the abovementioned oaths showing different purposes that the lawmaker had in mind while drafting them. It is important to point out to the conclusion that the mechanism of counteracting the provision of an intentionally misleading conclusion by an expert is a means of psychological influence. This episode may indicate a possibility of excessive intimidation of this participant of the criminal legal proceedings.

Keywords: forensic expert, intentionally misleading conclusion, expert's oath, warning of potential criminal liability, questioning of an expert, psychological influence.